

8.

Témakör: A magyar nyelv története

Tétel: A nyelvművelés napjainkban

Gondolatok a nyelvművelésről és jelentőségéről napjainkban

A nyelvművelés a nyelvtudomány egyik ága, amely a nyelvhelyesség elvei alapján, a nyelvi műveltség terjesztésével igyekszik segíteni a nyelv egészséges fejlődését. A nyelvművelők értékeléseikben azt veszik alapul, szükséges-e az új jelenség; megfelel-e nyelvünk rendszerének; pontosan fejezi-e ki valamely fogalom tartalmát; hangulata, hangzása kellemes-e; célszerű-e a pártolása. A megítélés alapja a köznyelvi norma. Lőrincze Lajos véleménye szerint a nyelvművelés az emberért van, a társadalomért. A nyelvművelés emberművelés.

• A nyelvművelés feladata:

- a beszélők-írók tájékoztatása, felvilágosítása, nevelése,
- a mai beszéd problémáinak feltárása és megoldási javaslatok (a köznyelvi norma alapján).

• A nyelvi műveltség terjesztésének indokai:

- a társadalmi szintű kommunikatív tevékenység megélénkülése,
- a tömegtájékoztatás eszközeinek szerepe ebben a folyamatban,
- a nyilvánosan megszólalók számának növekedése,
- a jó kommunikatív készség a társadalmi érvényesülés nyelvi feltétele (hatékony beszéd és írás).

Nyelvhelyességi hibák

- Szokik ige: csak múlt idejű alakja van, ezt használjuk jelen időben is.
- -zik, -lik végű igéknek nincs felszólító módja – körlírás!! Pl.: hírlík, porlík, rémlík, rejlik, csuklík
- ikes igék: Kijelentő mód, jelen idő, egyes szám első személy: eszem, iszom, stb.
- -nál/-nél rag: helytelen a határozóragos vagy névutós formák helyett használni – pl.: alacsonyabb hőfoknál fagy meg helyett: alacsonyabb hőfokon fagy meg.
- A birtokos személyjel egyeztetése a birtokossal: a szorgalmas diákoknak nagyobb az esélyük (nem: az esélye)
- Igekötők helytelen használata: (ki)hangsúlyoz, (ki)tárgyal, kiolvasta (helyesen: olvasta), kihangsúlyoz (helyesen: hangsúlyoz), bepótolni (helyesen: pótolni), leellenőriz (helyesen: ellenőriz.).
- Tőszámnév használata sorszámnév helyett: öt kerületben lakom
- Névelők helytelen használata: A Lacival mentem moziba. DE! Kell névelő az országrészek, tájegységek, címek, intézmények és a több szóból álló államnevek elé.
- A feltételes mód E/1 „-nék” helyett „-nák”-ot használnak. (például: Olvasnák egy könyvet.) Ezt nevezzük „*nákolásnak*”.
- A felszólító mód kijelentő módra való alkalmazása. (Például: Szeressük ezt a fagyit.) Ezt nevezzük „*süksükölésnek*”.
- Az „szít” végű igéket használják helytelenül. (Például: Kiossza a könyveket.) Ezt nevezzük „*szuksükölésnek*”.

- *Terpeszkedő névutós kifejezések helytelen használata:* az önkormányzat felé – helyett: az önkormányzatnak.
- *Terpeszkedő kifejezések:* Például: 11 óra magasságában, módosítást eszközöl, elintézészt nyert, vizsgálat tárgyává tesz stb.
- *Befejezett melléknévi igenév, határozói igenév gyakori használata:* Például: ez a feladat megoldott, a macska fel van mászva.
- *A vonatkozó névmások helytelen használata:* aki, ami, amely. Például: (az alábbi mondatokban helyesen van alkalmazva): Megérkeztek a könyvek, amelyeket a múlt héten rendeltél. A gyerekek gyakran tesznek olyat, amit maguk is megbánnak. Voltak lapok, amelyek, lehet, hogy jók voltak.
- *Idegen szavak használata:* feeling, happy stb.
- *Szómagyarosítás:* spray: permet; grapefruit: citrancs; body building: testépítés; solarium: fényfürdő; jet-ski: vizi-robi; surf: szélvitorlás; snack bar: gyors harapó.
- *Pongyola stílus:* Ennek két fajtája van: pleonazmus (szófelesleg) Például: menettérti retur: azért ismétli, mert nem tudja, hogy mit jelent. valós tények: ami tény, az csak valós lehet, a messzi távolban, tipikusan jellegzetes, hétvégi weekend, stb.
- És a tautológia (felesleges szóismétlés): Például: nem kielégítő és nem elégséges.
- *Trágárság*
- *Túlszabályozott:* (hiperkorrekt) A szótagok hangsúlyozása. Például: Lát-ja. Valamint az ellensüksükölés: Például hallgatjuk csak!
- *Képzavar:* pl. "az ellenség keze betette a lábát".
- Határozói igenév és létige együttes használata helytelen, ha megnevezzük a cselekvőt: a macska fel van mászva a fára, de helyes, ha állapotot fejezünk ki: a bolt be van zárva, a kerítés kékre van festve, stb.
- Ez, az mutató névmások: személyre ne utaljunk velük.
- Aki vonatkozó névmás: személyre uataljunk vele.
- Amely névmás: akkor használjuk, ha a főmondatban megnevezzük azt a dolgot, amire a mellékmondat utal. (A film, amelyet javasoltál nem volt jó. – DE: Amit javasoltál, nem volt jó.)

Kitekintés nagy nyelvművelőinkre (Lőrincze Lajos, Grétsy László, Deme László, Wacha Imre, Bachát László).

Nyelvművelő kézikönyvek, folyóiratok, rádió- és televízióműsorok említése:

Az MTA Nyelvtudományi Intézete, Magyar Nyelvtudományi Társaság.

Anyanyelvápolók Szövetsége, Anyanyelvi Konferencia (A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága),

A legfontosabb országos jelentőségű mozgalmak, rendezvények:

a magyar nyelv hete, Kazinczy-versenyek, helyesírási versenyek

V. Folyóiratok: Magyar Nyelvőr, Magyar Nyelv, Édes Anyanyelvünk, Magyartanítás,

Nyelvünk és Kultúránk, különböző lapok nyelvművelő rovatai stb.

Tévé- és rádióműsorok (kizárólag közszolgálati intézményekben).

Álljunk meg egy szóra – Grétsy László